

grundprincipper (en tilsvarende behandling for forretningsbøgføringens vedkommende gives ikke). Der foretages her indledningsvis en udredning af forretnings- og forvaltningsbøgføringens forskellige formål, og endvidere gives der en terminologisk oversigt. Hertil føjes eksempler på nordisk forvaltningsboghølderis historiske udvikling, hvorunder V. behandler Malmö byregnskaber fra 1517 indtil nutiden, Göteborgs tilsvarende fra 1625 og Stockholms fra 1431. Endelig omtales også her den svenske rigsbøgføring (rikshuvudböckerna), hvis tidligste bevarede regnskab er fra 1573. For udlandets vedkommende behandles, men dog langt mindre indgående, forvaltningsbøgføringens historiske udvikling i U.S.A. og Tyskland (kameralistikken). Også værkets del II, der giver en analyse af forvaltningsboghølderiets indkomst- og udgiftsbegreber, har historisk udgangspunkt (især kap. X og XI). Dette er derimod ikke tilfældet med del III, som giver en tilsvarende analyse for forretningsbøgføringens vedkommende.

Ifølge sin hensigt kan V.s værk kun på enkelte punkter være til nytte for historikeren. Det ville være i høj grad ønskeligt, om V. eller en af hans fagfæller kunne påtage sig udarbejdelsen af en håndbog i forvaltnings- og forretningsboghølderiets historie, helst på skandinavisk basis og med international baggrund. At dette er en meget omfattende opgave, ved enhver, der har beskæftiget sig med regnskabsmateriale. Men bogen er hårdt savnet.

*Svend Ellehoj.*

I de af Gesellschaft für schleswig-holsteinische Geschichte udgivne Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins (bd. 29, 1954) har en ung slesvig-holstensk historiker Georg Reinhardt fået offentliggjort en undersøgelse *Preussen im Spiegel der öffentlichen Meinung Schleswig-Holsteins 1866—1870*, for hvilken han har erhvervet doktorgraden i Kiel. Undersøgelsen bygger på en gennemgang af noget utrykt materiale, samtidige aviser og flyveskrifter og i øvrigt, så vidt skønnes, et fyldestgørende kendskab til senere litteratur om det omhandlede tidsrum. Disse år, der omfatter hertugdømmernes erobring — på tysk »Befreiung« eller »Lostrennung« — det preussisk-østrigske fællesstyre, krigen mellem Preussen og Østrig, hertugdømmernes anneksion og frem til den fransk-tyske krig — er i sig selv af så stor interesse, at man gerne giver sig i lag med læsningen af hvert nyt bidrag til belysning af det.

Reinhardts arbejde virker dog i fremstillingen noget umodent

og ret uvidenskabeligt. At han råt har overtaget »slesvig-holstensk« terminologi — jeg mener hermed den i stridsårene brugte — vedr. det danske styre før 1864, skyldes dog formodentlig, at han slet ikke har syslet med historien før 1864. En opregning af urigtigheder eller tåbeligheder vil føre for vidt, og jeg nøjes med et par eksempler. S. 87 udtaler R. om den 1762 indførte kopskat, at den var »von Kopenhagen allein den Herzogtümern, nicht aber den übrigen Teilen der Monarchie auferlegt worden und hatte begreiflicher Weise starke Misstimmung erregt«. Skatten var jo imidlertid 1762 pålagt alle dele af monarkiet, men i kongeriget ophævedes den 1812 og erstattedes af en ildstedskat. S. 5 siges det om novemberforfatningen 1863, at den »das ungeteilte Land zerriss, Schleswig in Dänemark inkorporierte und dem Deutschtum in den Herzogtümern eine trübe, unsichere Zukunft verhieß«. Skont jeg finder alle tre sætninger urigtige, vil jeg her kun fremhæve det tåbelige i at kalde Slesvig og Holsten for »det udelte land«, da de forfatningsmæssigt på det tidspunkt hvert havde sin egen stænderforfatning, sit eget ministerium, sin særskilte statsretlige stilling og kun havde bevaret nogle få fælles institutioner.

Om kong Wilhelms besøg i sept. 1868 i hertugdømmerne hedder det s. 75, at han fik en »hjertelig modtagelse«. Om opholdet i Flensborg anføres dog den flensborgske politimester Tiedemanns udtalelser, at han, T., først ikke troede på nogen »freudige Begrüssung«, men at efter troppeparaden brød »mængden« (hvor stor?) spontant (?) ud i »stürmisches Hochrufen«. Lidt større forsigtighed m.h.t. at bygge på stemningsberetninger var sikkert anbefalelsesværdig. En lidt naiv ytring synes mig også den om modtagelsen i Altona, at vel modtog man her kongen uden lydelig jubel, men tavsheden var dog »ærefrygts- og respektfuld«. — Flere steder forekommer det mig, at R. alt for dristigt slutter fra en avisartikel til »landets« stemning, det gælder også de generaliserende slutningsbemærkninger, der fortæller om den fra et tysk-preussisk synspunkt happy end ved udbruddet af den fransk-tyske krig: »Der deutsche Schleswig-Holsteiner war nicht Preusse geworden, wohl aber durch Preussen und Bismarck zu einer Bejahung des neuen deutschen Staates und zu einem preussisch-deutschen Staatsbewusstsein geführt worden«.

I den citerede litteratur findes flere skrifter af de for ikke så mange år siden døde slesvig-holstenske forskere Ludwig Andresen og Hermann Hagenah. Af disses soliditet og stræben efter videnskabelig behandling af den slesvig-holstenske historie kunde forf. til den her omtalte undersøgelse nok have lært lidt mere.

*Holger Hjelholt.*